

Nr 34.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement; given Stockholms slott den 10 januari 1941.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen varder slutligen godkänt, antaga härvid fogade förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Förslag

till

Lag**om antalet statsdepartement och statsråd utan departement.**

Häri genom förordnas, att antalet statsdepartement skall vara tio, samt att statsråd utan departement skola finnas till det antal, lägst tre och högst sex, som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft, då Konungen låtit i riksdagen uppläsa öppet brev att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av §§ 5, 6, 25 och 43 regeringsformen samt § 38 riksdagsordningen.

Genom lagen upphävas lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen och lagen den 14 oktober 1939 (nr 719) om inrättande av ett folkhushållningsdepartement.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 januari 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *lagstiftning angående antalet statsdepartement och statsråd utan departement.*

Föredraganden anför:

Rörande statsdepartementens antal stadgas för närvarande i § 5 *regeringsformen*, att departementen skola vara minst åtta och högst tio. Antalet inom dessa gränser bestämmes genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. I samma ordning skola även departementens benämningar och huvudsakliga verksamhetsområden fastställas, varemot den närmare fördelningen av ärendena departementen emellan bestämmes av Konungen. För varje departement skall, enligt detta grundlagsstadgande, Konungen bland statsrådets ledamöter utse en chef och föredragande.

Enligt § 6 *regeringsformen* i dess nu gällande lydelse skall statsrådet bestå av cheferna för departementen samt tre statsråd utan departement. Bland de tre statsråden utan departement böra minst två ha förvaltat civil beställning.

Den normala departementsorganisationen är reglerad genom lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen, som fastställt departementens antal till nio, ävensom stadgan den 12 december 1930 (nr 447) angående fördelning av ärendena mellan statsdepartementen. Genom en provisorisk lag den 14 oktober 1939 (nr 719), som gäller till och med den 30 juni 1941 eller den tidigare dag Konungen förordnar, har inrättats ett nytt departement, folkhushållningsdepartementet, vars arbetsuppgifter närmare bestämmas genom en den 14 oktober 1939 (nr 721) utfärdad stadga.

1940 års *lagtima riksdag* har i anledning av en av Kungl. Maj:t avlåten proposition (nr 33), varöver konstitutionsutskottet yttrat sig (utlåtande nr 11, memorial nr 20), såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit ett förslag till ändrad lydelse av bland annat §§ 5 och 6 *regeringsfor-*

men. Detta förslag, som i väsentliga delar överensstämmer med vad Kungl. Maj:t härutinnan förordat, innebär i huvudsak följande. Departementens antal skall regleras genom en av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag. Bestämmandet av departementens benämningar och verksamhetsområden skall ankomma på Kungl. Maj:t allena. Kungl. Maj:t tillerkännes uttryckligen rätt att förordna ledamot av statsrådet att i departementschefs ställe föredraga de ärenden Kungl. Maj:t bestämmer. Om antalet statsråd utan departement skall stadgas i en av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag, dock att minimiantalet skall vara tre. Bland statsråden utan departement böra minst två ha förvaltats civil beställning.

Förslaget bygger i huvudsak på en av landshövdingen K. Levinson verkställd utredning angående statsdepartementens organisation och därmed sammanhängande frågor (statens offentl. utredn. 1939: 44). Enligt ett vid propositionen fogat lagutkast skulle antalet statsdepartement vara tio. Statsråd utan departement skulle enligt utkastet finnas till det antal, lägst tre och högst fem, som Konungen bestämde.

*Departements-
chefen.*

I propositionen nr 33 till 1940 års lagtima riksdag uttalade jag, att anledning saknades att i det sammanhanget ingå i prövning av frågan om de ändringar i departementsorganisationen, som kunde föranledas av nyssnämnda utredning. Med hänsyn till det extraordinära läget och ovissheten om de arbetsuppgifter, som kunde komma att föreligga under de närmaste åren, syntes det nämligen erbjuda alltför stora vanskligheter att för Kungl. Maj:ts kansli fastställa en organisationsplan, som vore avsedd för normala tidsförhållanden och följaktligen knappast kunde tänkas träda i tillämpning förrän en återgång skett till dylika förhållanden. Det syntes därför antagligt, att man vid utarbetande av lagstiftning om antalet statsdepartement i anledning av de ifrågasatta grundlagsändringarna skulle ha att utgå från den nuvarande departementsorganisationen. På grund härav hade i ett vid propositionen fogat lagutkast antalet departement bestämts till tio, därvid förutsattes att folkhushållningsdepartementet skulle vara i verksamhet vid framläggandet av definitivt förslag i ämnet.

Konstitutionsutskottet förklarade sig dela uppfattningen, att frågan om en för normala förhållanden anpassad ändring i departementsorganisationen borde anstå tills vidare.

Förslag till lagbestämmelser angående antalet departement samt antalet statsråd utan departement torde böra föreläggas instundande riksdag, vilken har att taga ställning till frågan om slutligt godkännande av grundlagsändringarna. Under rådande förhållanden synes det icke lämpligt att genomföra någon för normala tider avsedd reform av departementsorganisationen. Denna fråga synes därför böra anstå tills vidare. Med hänsyn härtill torde de nuvarande tio departementen böra bibehållas med i huvudsak oförändrade verksamhetsområden. Det kan emellertid visa sig lämpligt, att Kungl. Maj:t i utjämnings syfte och för att åstadkomma en mera rationell arbetsfördelning gör vissa jämkningar i den nu stadgade fördelningen av ärenden mellan

de olika departementen. Härvid böra endast sådana ändringar vidtagas, vilka icke äro ägnade att föregripa ställningstagandet framdeles till departementens organisation. Frågan härom har under de senaste månaderna varit föremål för utredning inom de olika departementen.

I det förut omnämnda lagutkastet hade antalet statsråd utan departement angivits till lägst tre och högst fem, med rätt för Kungl. Maj:t att fixera antalet inom dessa gränser. Såsom motivering för denna marginal anfördes, att erforderliga ändringar i antalet konsultativa statsråd icke borde försvåras genom tyngande formföreskrifter. Under förutsättning att maximiantalet icke normalt utnyttjades, borde det stå Kungl. Maj:t öppet att, för den händelse oförutsedda omständigheter skulle påkalla förstärkning av det konsultativa inslaget i statsrådet, tillkalla ytterligare statsråd utan departement. Å andra sidan skulle Kungl. Maj:t ha i sin hand att, om antalet sådana statsråd överstege det lagstadgade minimum, minska antalet, då omständigheterna gäve anledning därtill.

Med hänsyn till de omfattande och svårlösta arbetsuppgifter, som förändras av rådande utomordentliga förhållanden, torde det vara erforderligt att öka antalet statsråd utan departement. För att lätta arbetsbördan för de mest arbetstyngda departementscheferna synes det vara lämpligt att förordna statsråd utan departement att i vederbörande departementschefs ställe föredraga vissa ärenden. Det behov, som för närvarande föreligger, torde kunna tillgodoses genom att två nya konsultativa statsråd tillkallas, men på grund av svårigheten att överblicka redan den närmaste tidens arbetsuppgifter, vilka kunna bli i hög grad betungande, synes försiktigheten bjuda att i den lagstiftning, varom nu är fråga, bestämma maximiantalet statsråd utan departement till sex. Minimiantalet är tre enligt § 6 regeringsformen i dess av riksdagen såsom vilande antagna lydelse. Jag kommer senare i dag att anmäla frågan om anslag till förstärkning av statsrådet under löpande och nästkommande budgetår.

Den sålunda erforderliga lagstiftningen bör träda i kraft samtidigt med det vilande grundlagsförslaget. Genom denna lagstiftning böra upphävas lagen den 19 juni 1919 (nr 340) om statsdepartementen och lagen den 14 oktober 1939 (nr 719) om inrättande av ett folkhushållningsdepartement.

I sammanhang härmed torde stadgan den 12 december 1930 (nr 447) angående fördelning av ärendena mellan statsdepartementen böra revideras. Lämpligt synes vara att utfärda en ny departementsstadga. I denna skola, till följd av den nya lydelsen av § 5 regeringsformen, departementens benämningar angivas. I övrigt torde den nya stadgan kunna utformas efter samma huvudlinjer som den gällande. Stadgan den 14 oktober 1939 (nr 721) angående folkhushållningsdepartementet bör samtidigt upphävas och dess innehåll, efter erforderlig översyn, inarbetas i den nya stadgan.

Föredraganden hemställer, att *förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement* måtte föreläggas riksdagen till antagande un-

der förutsättning att berörda, av riksdagen såsom vilande antagna förslag till grundlagsändringar varder slutligen godkänt.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

G. Tidelius.